

2.10. HOL DOLGOZNAK A KÖZMUNKÁSOK?

KÖLLŐ JÁNOS

A közfoglalkoztatás egyik sűrűn hangoztatott célja, hogy visszavegye a munkanélkülieket a munkaerőpiacra: „a közmunka kapu, amelyen keresztül be lehet lépni a segély világából a munka világába” (MNO, 2014). Hogy ezt a célt milyen konstrukciók szolgálják a legjobban, függ attól, hogy a munkanélküliek képesek-e külső segítség nélkül állást találni és beilleszkedni.

Ha az állás kínálat bőséges és a munkanélküliek – amennyiben törekednének rá – könnyen megtalálnák a helyüket a valódi munkaszervezetekben, akkor a rendszert úgy érdemes felépíteni, hogy igazi állások elfogadására ösztönözzön, például a piacinál alacsonyabb bérekkel, valamint az aktív álláskereső kikényszerítésével és a munkakészség időnkénti tesztelésével. Ha az ellenkezője igaz – állások sincsenek, és a beilleszkedésre sincs remény –, akkor a közfoglalkoztatást „ínségmunkaként” érdemes működtetni, ahol az állam vagy az önkormányzat pótolja a nem létező munkahelyeket, sajátos, a gazdaság többi részétől elkülönült, de tisztességes megélhetést biztosító közmunkaszférát teremtve.

Ezek azonban szélső esetek, amelyek nem számolnak a munkanélküliek és a munkapiacok heterogenitásával. Az ország nagy részén, ha korlátozott számban, de léteznek a közmunkások számára is elérhető valódi állások.¹ Továbbá, minden bizonnyal igaz, hogy létezik a közmunkástömegnek egy olyan „krémje”, amelyik termelékenységét és motiváltságát tekintve nem különbözik az átlagos képzetlen munkástól, és az is, hogy a munkáltatók, ha közvetlen tapasztalatot szerezhetnek a közmunkásokról, ki tudják választani közülük a nyereségesen foglalkoztathatókat.

Míg a büntető-ösztönző és ínségmunka jellegű közfoglalkoztatás nem kívánja meg, hogy a közmunkások valódi munkaszervezetben, piaci alapon foglalkoztatott társakkal együtt dolgozzanak, az álláskereső és a munkáltatók egymásra találását segítő politika e nélkül aligha lehet sikeres.

Az alábbiakban elemzett adatok szerint a magyar közmunkások – különösen az iskolázatlanok – elsősorban többsége elkülönült közmunkaegységekben dolgozik. Minél nyomottabb egy település munkaerőpiaca, annál valószínűbb, hogy ahol egy közmunkást foglalkoztatnak, ott a többiek is szinte kivétel nélkül azok. Az ország szerencsésebb vidékein a szegregáció nem ilyen erős, a közmunkásoknak nagyobb része dolgozik valódi munkaszervezetben. Ez a mintázat azt sejteti, hogy a gyakorlatban valamilyen mértékig érvényesülnek a fentiekben említett megfontolások. Ugyanakkor a közmunkások szegregálásának mértéke nemcsak a munkaerőpiac állapotától, hanem a romák részarányától is erősen függ.

¹ A 2.5. alfejezetben vizsgált 24 195 közmunkás 2003–2011-ben 54 833 alkalommal lépett be piaci állásba.

Adatok és számítások

A Nemzeti Munkaügyi Hivatal (NMH) Bértarifa-felvétele 2011-től kezdve az alkalmazásban állókon belül megkülönbözteti a közmunkásokat. A felvételi megfigyelési egysége a telephely, tehát megállapítható, hogy egy-egy telephelyen belül mekkora a közmunkások aránya, és ez iskolai végzettségi szinteket megkülönböztetve is lehetséges. Az alábbiakban a 2013. évi felvételnek a költségvetési szférára vonatkozó részét használjuk, ahol az egyéni adatok az adott telephelyen dolgozó összes alkalmazottra rendelkezésre állnak.² A minta elemszáma 116 559 fő, a KSH által közölt 131 104 fős létszám 89 százaléka (KSH, 2013, 32. o.). Az eltérés a számbavételi mód és a lefedett kör kismértékű eltéréseiből adódik.

Első lépésben megvizsgáljuk, milyen a közmunkások telephelyi arányának megoszlása, majd az eljárást megismételjük úgy, hogy a közfoglalkoztatottak és az összes alkalmazott esetében is csak a nyolc osztályt vagy azt sem végzeteket vesszük figyelembe.

Második lépésben – a számításokat a képzetlen munkásokra korlátozva – megbecsüljük, hogy a közmunkások telephelyi aránya hogyan függ össze a helyi munkanélküliség mértékével. A becslés során figyelembe vesszük, hogy a közmunkások aránya függ a telephely méretétől (egy 200 fős intézményben kisebb valószínűséggel alakulhat ki magas arány, mint egy tízfősben), továbbá a település méretétől is (egy kis faluban nehéz vagy lehetetlen szétteríteni a közmunkásokat).

A helyi munkanélküliség és a közmunkások telephelyi aránya között triviális az összefüggés, ha további tényezőket nem veszünk figyelembe: ha sok a munkanélküli, akkor sok a potenciális közmunkás, és magas a várható közmunkás–alkalmazott arány, különösen, ha a munkanélküliség azért magas, mert a településen kevés a közmunkások fogadására alkalmas intézmény. Ezért az egyenletet a helyi munkanélküliség, a telephelyek mérete és a településméret mellett a közmunkások lakosságbeli arányára is kontrolláljuk. A kérdés az, vajon ezek után is találunk-e összefüggést a helyi munkanélküliség és a közmunkások telephelyi aránya között?

Végül, elégséges tapasztalati tudás áll rendelkezésre ahhoz, hogy összefüggést tételezzünk fel a közmunkások szegregálásának mértéke és a romák népességbeli aránya között.

A telephelyek méretére és a közmunkás arányra vonatkozó adatok a 2013. májusi Bértarifa-felvételből származnak.

A képzetlen népesség munkaerő-piaci helyzetét a 15–59 éves, 0–8 osztályt végzett munkanélküliek és inaktívak megfelelő népességen belüli arányával mérjük, figyelembe véve, hogy az ilyen iskolázottságúak nagy része, ha munka nélkül van, nem keres aktívan állást.³ Az így számított mutatóra a továbbiakban a rövidség kedvéért „munkanélküliségként” hivatkozunk. Ilyen részletezettségű adatok csak a népszámlálásban érhetők el, ami a 2011. októberi álla-

² Ez azokra az intézményekre igaz, amelyek elszámolásait a Magyar Államkincstár végzi.

³ 2013 harmadik negyedévében a 0–8 osztályt végzett, nem tanuló és nem dolgozó népességnek mindössze 25 százaléka keresett aktívan állást, és minősült ezen az alapon munkanélkülinek a KSH munkaerő-felmérése szerint (saját számítás).

potot rögzítette. Az ebből eredő torzítás valószínűleg elhanyagolható, mert alig több, mint másfél év alatt a települések relatív helyzetében nem állhattak be nagy változások. Ugyanez vonatkozik a településméretre, amit szintén a 2011. évi népszámlálásból vettünk.

A közmunkások településenkénti sűrűségét az NMH egyéni szintű, teljes körű nyilvántartásának felhasználásával mértük. Az egyetlenben szereplő változó a 2013-ban indult közmunkás-epizódok száma ezer lakosra vetítve.

A romák részaránya szintén a 2011. évi népszámlálásból származik. Ebben az esetben csak járási szintű adat áll rendelkezésre, mert a települési mutatók adatbázis formájában nem hozhatók ki a KSH kutatószobájából. A változás azonban itt sem lehet jelentős.

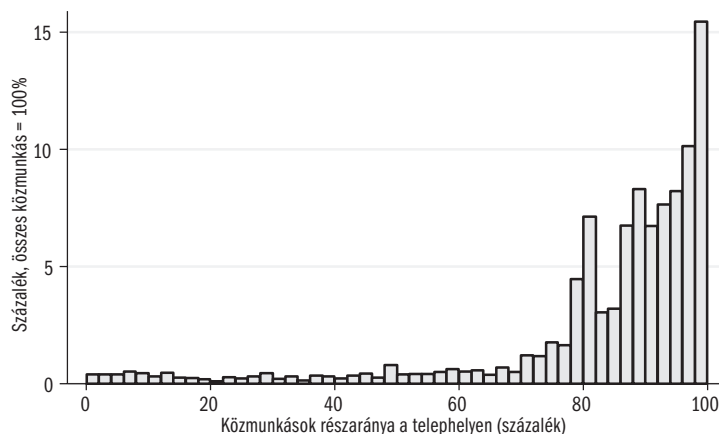
Kikkel dolgoznak együtt a közmunkások?

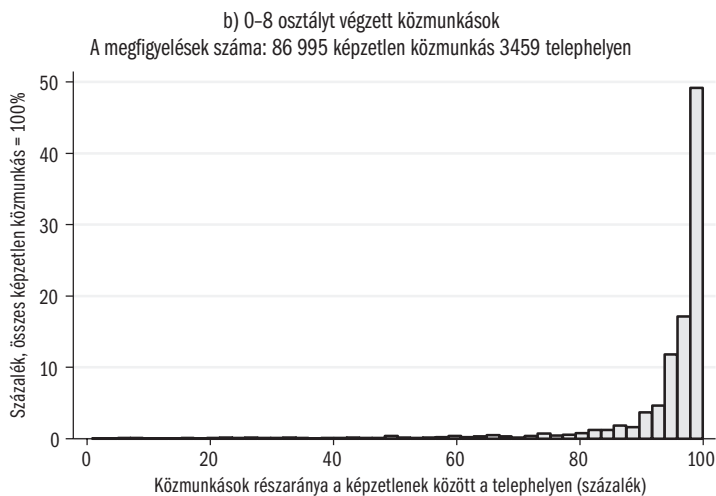
A 2.10.1. ábra a) hisztogramja az összes, 2013 májusában a költségvetési szektorban dolgozó közmunkás megoszlását mutatja a szerint, hogy a munkavégzés telephelyén mekkora volt a közmunkások aránya. Látható, hogy a nagy többségük esetében ez az arány 80 százalék fölött volt: az átlag 79,8, a medián 88,2 százalék. A közfoglalkoztatottnak csak kevesebb mint az egynegyede dolgozott olyan telephelyen, ahol a közmunkások részaránya nem érte el a 75 százalékot, 40 százalékuk esetében a telephelyen dolgozók több mint 90 százaléka közfoglalkoztatott volt.

2.10.1. ábra: A közmunkások megoszlása a telephelyi arányuk szerint, 2013 (költségvetési szféra, százalék)

a) Összes közmunkás

A megfigyelések száma: 116 569 közmunkás 4532 telephelyen

Forrás: Bértarifa-felvétel, 2013. május, költségvetési intézmények, a legalább egy közmunkást foglalkoztató telephelyek adatai.

A 0–8 osztályt végzettekre vonatkozó adatok még ennél is szélsőségesebb képet mutatnak: itt a közmunkások telephelyi arányának átlaga 93 százalék, a mediánja 98 százalék volt, és az esetek 36 százaléka esetében a telephelyen megfigyelt összes képzetlen dolgozót közmunkásként foglalkoztatták.

A közmunkások telephelyi aránya és helyi munkanélküliség

A regressziós becslést a 2.10.1. táblázat mutatja be. A képzetlen közmunkások elkülönítésének mértéke a várakozásoknak megfelelően erősebb a kistérségeken és a kis telephelyeken, valamint ott, ahol – települési szinten – sok a képzetlen közmunkás. A helyi munkanélküliség és a romák aránya azonban még e tényezők kiszűrése után is erős hatást gyakorol.

A helyi munkanélküliség együtthatója kerekítve 0,25, azaz 10 százalékkal magasabb munkanélküliség 2,5 százalékkal emeli a közmunkások alkalmazottakon belüli arányát. A munkanélküliségi mutatónak az 57 százalékos átlag körüli szórása 12 százalék, ami 3 százalékos különbséget jelez előre.

A képzetlen közmunkások becsült aránya a települések legrosszabb helyzetű egytizedében működő telephelyeken 87 százalék, a legjobb vidékeken üzemelekben 64 százalék. Ez a medián telepméret (21 fő) mellett nem lebecsülendő különbséget: három illetve nyolc „normál” állásban lévő munkatársat jelent 18, illetve 13 közmunkás számára.

A romák tíz százalékkal magasabb népességen belüli aránya 0,7 százalékkal emeli a közmunkások részarányát a telephelyeken, egy szórásnyi különbség a romák arányában 0,8 százalékos hatást gyakorol.⁴ Ez a hatás azonban gyenge és statisztikailag nem is szignifikáns ott, ahol magas a munkanélküliség, és a közmunkásokat – akár romák, akár nem – eleve nehéz valódi munkahelyeken foglalkoztatni (2.10.2. táblázat). A közmunkások elkülönítésének mértéke jóval

⁴ A felhasznált változók alapstatisztikáit lásd a 2.10. Függelék F2.10.1. táblázatában.

nagyobb ott, ahol alacsony munkanélküliség párosul a romák magas arányával. A cigányság részarányának hatása közepes munkanélküliség mellett a legerősebb, éppen ott, ahol a legfontosabb lenne, hogy a közmunkások közvetlen kapcsolatba kerüljenek a potenciális munkáltatókkal és munkatársakkal, különösen ha egy statisztikai diszkriminációval (is) sújtott kisebbség tagjairól van szó.

2.10.1. táblázat: A közmunkások telephelyi aránya és a helyi munkanélküliség – regressziós becslés

Függő változó: a 0–8 osztályt végzett közmunkások aránya a 0–8 osztályt végzett alkalmazottakhoz viszonyítva a vizsgált telephelyen belül (logaritmus)^a

	Együttható	t-érték
A munkanélküliek és inaktívak aránya a 15–59 éves, 0–8 osztályt végzett népességben a településen (logaritmus) ^b	0,2469	6,23
0–8 osztályt végzett közmunkások által megkezdett közmunkás-epizódok/ ezer 0–8 osztályt végzett lakos a településen (logaritmus) ^c	0,0035	2,50
A telephely mérete (fő) ^a	-0,0012	4,89
A telephely méretének négyzete/1000	0,0004	2,18
A település lakónépessége (ezer fő) ^b	-0,0366	9,26
A település lakónépességének négyzete	0,0006	8,45
A romák aránya (járási szinten, logaritmus) ^b	0,0716	5,68
Konstans	0,0979	3,60
R ²	0,1717	
A telephelyek száma	3378	

Minta: 0–8 osztályt végzett közmunkásokat foglalkoztató telephelyek a költségvetési szférában

^a Bértarifa-felvétel 2013, költségvetési szféra,

^b Népszámlálás, 2011.

^c NMH teljes körű nyilvántartás, 2013. Ahol nem kezdődött epizód, 421 esetben, $\ln(0.5/1000)$ értékkel számoltunk

2.10.2. táblázat: A romák járásonkénti arányának hatása a közmunkások telephelyenkénti arányára különböző munkanélküliségi szintek mellett – regressziós becslések

A telephelyek helyi munkanélküliség szerint képzett ötödei	Együttható	t-érték	Telephelyek száma
Első és második ötöd (alacsony munkanélküliség)	0,061***	3,35	1317
Harmadik ötöd (közepes munkanélküliség)	0,128***	4,02	682
Negyedik és ötödik ötöd (magas munkanélküliség)	0,036*	1,88	1379

Függő változó: a telephelyi közmunkás arány logaritmus. Magyarázó változók: a romák járásonkénti arányának logaritmus, továbbá, a 2.10.1. táblázatban szereplő kontrollváltozók.

***1 százalékos szinten, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns.

Az adatok forrása: lásd a 2.10.1. táblázat jegyzetét.

Következtetések

Az összes közfoglalkoztatottnak csak kevesebb mint az egynegyede dolgozik olyan telephelyen, ahol a közmunkások részaránya nem haladja meg a 75 szá-

zalékot. A *képzetlen* közmunkások 36 százaléka olyan intézményben dolgozik, ahol minden képzetlen ember közfoglalkoztatott, a telephelyi arányuk átlaga 93 százalék, a mediánja 98 százalék. Nagy többségük – a munkavezetőket leszámítva – nem is találkozhat munkaszerződéssel foglalkoztatott kollégákkal.

Az elkülönítés nem segíti a reintegrációt, nem nyújt lehetőséget arra, hogy a munkáltatók a közfoglalkoztatottak munkakészségéről és teljesítményéről valódi munkakörnyezetben alkothassanak képet. Ez nem róható fel a rendszer hibájaként ott, ahol reménytelen az elhelyezkedés, ám kérdés, hogy ilyen esetekben mi indokolja a minimálbértől elmaradó fizetést és azt, hogy a szabályozás megengedi a közmunkára történő ötletszerű behívást, akadályozva az alkalmi (fekete) munkavállalást és a létfenntartásért végzett házkörüli munkát és erdei-mezei gyűjtögetést?

Az adatok azt mutatják, hogy az ország szerencsésebb vidékein az elkülönítés – a várakozásnak megfelelően – az átlagosnál kisebb fokú, de szintén erős, amin nehéz is lenne változtatni a közfoglalkoztatás egész koncepciójának felülvizsgálata nélkül. Ebben az esetben is diszfunkcionálisnak tűnik a közmunkások minimálbértől lényegesen elmaradó fizetése, mert a valódi munkaszervezetekben az azonos munkára fizetett eltérő bér hosszabb távú „munkakipróbálás” esetén nem tartható fenn.

Becslésünk megerősíti, hogy az elkülönítés erősebb a romák által sűrűbben lakott vidékeken, és rámutat, hogy ez azonos munkanélküliségi szint és a közmunkások azonos települési létszáma mellett is igaz. Ez jó környezetben akadályozza a reintegrációt, rossz környezetben a megélhetést nehezíti egy olyan kisebbség számára, amelynek létérdeke lenne, hogy átléphessen „a segély világából a munka világába”.

2.10. Függelék

F2.10.1. táblázat: A regressziós becslésben szereplő változók alapstatisztikái

Változó	Átlag	Szórás
A 0-8 osztályt végzett közmunkások aránya a 0-8 osztályt végzett alkalmazottakhoz viszonyítva a vizsgált telephelyen belül (százalék)	81,6	25,4
A munkanélküliek és inaktívák aránya a 15-59 éves, 0-8 osztályt végzett népességben a településen (százalék)	58,2	12,3
A 0-8 osztályt végzett közmunkások által megkezdett közmunkás epizódok/ezer 0-8 osztályt végzett lakos a településen (darab)	293,3	979,9
A telephely mérete (fő)	58,3	147,9
A település lakónépessége (ezer fő)	3,11	9,21
A romák aránya (járási szinten, százalék)	16,7	11,5

Megjegyzés: A logaritmálás során a százalékban megadott értékek helyett a részarányokat vettük alapul. A közölt számok súlyozatlan telephelyi átlagokat és szórásokat mutatnak!

HIVATKOZÁSOK

- ARRIGHI, G. (1993): Marxista évszázad, amerikai évszázad: a világ munkásmozgalmának kialakulása és átalakulása. *Eszmélet*, 17. sz. 74–115. o.
- ARTNER ANNAMÁRIA (2013): Közfoglalkoztatás és versenyképesség. *Munkügyi Szemle*, 57. évf. 1. sz. 6–16. o.
- ÁSZ (2007): **Jelentés a közmunkaprogramok támogatására fordított pénzeszközök hasznosulásának ellenőrzéséről**. 0732-es sz. jelentés, 2007. szeptember. Állami Számvevőszék, Budapest.
- ÁSZ (2013): Jelentés a közfoglalkoztatás és a hozzá kapcsolódó képzési programok támogatási rendszere hatékonyságának, eredményességének ellenőrzéséről. 13097. számú jelentés, Állami Számvevőszék, Budapest, 2013. szeptember.
- AZAM, M. (2012): **The Impact of Indian Job Guarantee Scheme on Labor Market Outcomes: Evidence from a Natural Experiment**. IZA Discussion Paper, 6548.
- AZAM, M.–FERRÉ, C.–AJWAD, M. I. (2013): Can Public Works Programs Mitigate the Impact of Crises in Europe? The Case of Latvia. *IZA Journal of European Labor Studies*, Vil. 2. No. 1. 10. doi:10.1186/2193-9012-2-10.
- BASS LÁSZLÓ (2010): **Az „Út a munkához” program hatása – egy kérdőíves felmérés tapasztalatai**. *Esély*, 1. sz. 46–64. o.
- BASU, A. K. (2013): Impact of Rural Employment Guarantee Schemes on Seasonal Labor Markets: Optimum Compensation and Workers' Welfare. *The Journal of Economic Inequality*, Vol. 11. No. 1. 1–34. o. doi:10.1007/s10888-011-9179-y.
- BERG, E.–BHATTACHARYYA, S.–DURGAM, R.–RAMACHANDRA, M. (2012): Can Rural Public Works Affect Agricultural Wages. Evidence from India. Centre for the Study of African Economics, Oxford. Working Paper WPS/2012-05.
- BESLEY, T.–COATE, S. (1992): Workfare versus Welfare: Incentive Arguments for Work Requirements in Poverty-Alleviation Programs. *The American Economic Review*, Vol. 82. No. 1. 249–261. o.
- BETCHERMAN, G.–OLIVAS, K.–DAR, A. (2004): Impacts of Active Labor Market Programs: New Evidence from Evaluations with Particular Attention to Developing and Transition Countries. The World Bank, Social Protection Discussion Paper Series No. 0402.
- BOROS LAJOS–PÁL VIKTOR (2011): A gazdasági válság hatásai és a rá adott válaszok különböző földrajzi léptékeken. *Földrajzi Közlemények*, 135. évf. 1. szám, 17–32. o.
- BROWN, A. J. G.–KOETTL, J. (2012): Active Labor Market Programs: Employment Gain or Fiscal Drain? IZA Discussion Paper, No. 6880.
- BRUTOVSKÁ, G. (2006): Pôsobenie aktívnej politiky trhu práce na nezamestnanosť. Megjelent: Sirovátka, T. (szerk.): *Sociální vyloučení a sociální politika*. MU FSS, VUPSV, Brno, 2006.
- BUSCH IRÉN–CSERES-GERGELY ZSOMBOR (2011): **A munkapiac intézményi környezetének alakulása 2010 szeptembere és 2011 szeptembere között**. Megjelent: *Fazekas Károly–Kézdi Gábor* (szerk.): *Munkaerőpiaci tükör*, 2011. MTA KTI–Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 205–251. o.
- BUSCH IRÉN–CSERES-GERGELY ZSOMBOR–NEUMANN LÁSZLÓ (2012): **A munkapiac intézményi környezetének alakulása 2011 szeptembere és 2012 augusztusa között**. Megjelent: *Fazekas Károly–Benczúr Péter–Telegdy Álmos* (szerk.): *Munkaerőpiaci tükör*, 2012. MTA KRTK KTI–Országos Foglalkoztatási Köhasznú Nonprofit Kft., Budapest, 275–323. o.
- CALMFORS, L.–FORSLUND A.–HEMSTRÖM, M. (2004): The effects of Active Labor-Market Policies in Sweden: What is the evidence?, Megjelent: *Jonas, A.–Keen, M.–Weichenrieder, A. J.* (szerk.): *Labor-Market Institutions and Public Regulation*. MIT Press.
- CALMFORS, L.–FORSLUND, A.–HEMSTRÖM, M. (2002): **Does ALMP work? Lessons from the Swedish experiences**. IFAU Institute for Labor Market Policy Evaluation Working Papers, 4.
- CARD, D.–KLUVE, J.–WEBER, A. (2010): Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis. *The Economic Journal*, Vol. 120. No. 548. F452–77. o.
- CARLING, K.–RICHARDSON, K. (2004): The relative efficiency of labor market programs: Swedish experience from the 1990's. *Labour Economics*, Vol. 11. No. 3. 335–354. o.
- CRISP, R. (2012): Conceptualising local approaches to tackling worklessness: the New Deal for Communities Programme as neoliberal 'flanking strategy'? *Space and Polity*, Vol. 16. No. 2. 233–251. o.
- CZIRFUSZ MÁRTON (2014): A munka sokszínű formái és a változatos területi fejlődés. Megjelent: *Jeney László–Hideg Éva–Tózsza István* (szerk.): *Jövőföldrajz: a hazai gazdasági fejlődés területi és települési aspektusai a jelenben és a jövőben*. BCE Gazdaságföldrajz és Jövő-kutatás Tanszék, Budapest, 43–54. o.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–MOLNÁR GYÖRGY (2014): Közmunka, segélyezés, elsődleges és másodlagos munkaerőpiac. Megjelent: *Kolosi Tamás–Tóth Ist-*

- ván György* (szerk.): Társadalmi riport, 2014. Tárki, Budapest, 204–225. o.
- CSERES-GERGELY ZSOMBOR–VARADOVICS KITTI (2013): **A munkapiaci szakszervezet eszközei (2012. szeptember – 2014. január)**. Megjelent: *Fazekas Károly–Neumann László* (szerk.): Munkaerőpiaci tükrök, 2013. MTA KRTK KTI–Országos Foglalkoztatási Közhatalnán Nonprofit Kft., Budapest, 219–247. o.
- CSOBA JUDIT (2010): **A közfoglalkoztatás régi-új rendszere. Útközben az „Út a munkához” programban**. *Esély*, 1. sz. 4–24. o.
- CSOBA JUDIT–NAGY ZITA ÉVA (2011): A magyarországi képzési, bértámogatási és közfoglalkoztatási programok hatásvizsgálata. Megjelent: *Fazekas Károly–Kézdi Gábor* (szerk.) (2011) 113–144. o.
- CSOBA JUDIT–NAGY ZITA ÉVA–SZABÓ FANNI (2010): Aktív eszközök, munkaerő-piaci programok kontrollcsoportos, többváltozós értékelése. *Consulting*, 95.
- DAR, A.–TZANNATOS, Z. P. (1999). Active Labor Market Programs: A Review of the Evidence from Evaluations. World Bank, Washington DC, Social Protection Discussion Paper, No. 9901.
- DEL NINNO, C.–SUBBARAO, K.–MILAZZO, A. (2009): How to Make Public Works Work. A Review of the Experiences, Social Protection Discussion Paper, No. 09005. The World Bank, Washington DC.
- DEVEREUX, S.–SOLOMON, C. (2006): Employment Creation Programmes: The international Experience. Issues in Employment and Poverty. ILO, Genf, Discussion Paper No. 24.
- DRAHOUKOUPIL, J. (2007): Analysing the capitalist state in post-socialism: Towards the Porterian Workfare Postnational Regime. *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 31. No. 2. 401–424. o.
- DUELL, N.–GRUBB, D.–SINGH, S. (2009): Activation Policies in Finland. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 98.
- DUELL, N.–MÝTNA KUREKOVÁ, L. (2013): Activating benefit in material need recipients in the Slovak Republic, CELSI Research Report, No. 3.
- DUELL, N.–SINGH, S.–TERGEIST, P. (2009): Activation Policies in Norway. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 78
- DUTTA, P.–MURGAI, R.–RAVALLION, M. VAN DE WALLE, D. (2012): **Does India’s Employment Guarantee Scheme Guarantee Employment?** Policy Research Working Paper Series, 6003. The World Bank.
- ELEK PÉTER–SCHARLE ÁGOTA (2010): Válságinépszerűségi kérdések a munkapiacra. Megjelent: *Fazekas Károly–Molnár György* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükrök 2010. MTA Közgazdaság-tudományi Intézet, Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 78–80. o.
- FARKAS ZSOMBOR–MOLNÁR GYÖRGY–MOLNÁR ZSUZSANNA (2014): **A közfoglalkoztatási csapda**. A Magyar Szegénységellenes Hálózat jelentése a közfoglalkoztatottak hátteréről, helyzetéről és lehetőségeiről. Magyar Szegénységellenes Alapítvány, Budapest.
- FAZEKAS KÁROLY (1997): Válság és prosperitás a munkaerőpiacon. A munkanélküliség regionális sajátosságai Magyarországon 1990–1996 között. *Tér és Társadalom*, 11. évf. 4. szám, 9–24. o.
- FAZEKAS KÁROLY–KÉZDI GÁBOR (szerk.) (2011): Munkaerőpiaci Tükrök, 2011. MTA Közgazdaság-tudományi Intézet és Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest.
- FAZEKAS KÁROLY–KÖLLŐ JÁNOS (1989): Az 1979. évi vagongyári elbocsátások. Megjelent: *Honvári János* (szerk.): Győri tanulmányok 10. Győr Megyei Városi Tanács, Győr, 143–165. o.
- FIRLE RÉKA–SZABÓ PÉTER ANDRÁS (2008): Értékelő tanulmány a közhasznú és közcélú munka szerepéről a foglalkoztatáspolitikában. Háttér tanulmány az Önkormányzati szociális segélyezés című fejezethez, amely megjelent: *Nagy Gyula* (szerk.): Jóléti ellátások, szakképzés és munkakínálat. KTI Könyvek 10. MTA KTI, Budapest, 56–80. o.
- FREY MÁRIA (2008): **A munkaerő-piac jogszabályi és intézményi környezete**. Megjelent: *Fazekas Károly–Köllő János* (szerk.): Munkaerőpiaci tükrök, MTA KTI–OFA, Budapest, 137–192. o.
- FREY MÁRIA (2010): **A foglalkoztatási törvényben rögzített és az ÁFSZ által működtetett, továbbá az ezeken kívül szabályozott és bonyolított aktív munkaerő-piaci eszközök értékelése a 2004–2009 közötti időszakban**. Tanulmány az „Aktív munkaerő-piaci politikák komplex értékelése című kutatáshoz”. Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, Budapest.
- GALASI PÉTER–NAGY GYULA (2012): **Az aktív munkaerőpiaci eszközök**. Megjelent: *Fazekas Károly–Scharle Ágota* (szerk.): Nyugdíj, segély, közmunka. A magyar foglalkoztatáspolitikai két évtizede, 1990–2010. Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet és MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 182–193. o.
- GALASSO, E.–RAVALLION, M. (2004): **Social Protection in a Crisis**. Argentina’s Plan Jefes y Jefas. *World Bank Economic Review*, Vol. 18. No. 3. 367–399. o.
- GRUBB, D.–SINGH, S.–TERGEIST, P. (2009): Activation Policies in Ireland. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 75.
- GRUBB, D.–TERGEIST, P. (2006): Activation Strategies and the Performance of Employment Services in Germany, the Netherlands, and the United Kingdom. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 42.
- GUY, W.–GABAL, I. (2012): The Situation of the Roma Minority in Selected New Member States of the European Union. European Liberal Forum asbl., Brüsszel.

- HARVAN, P. (2011): Hodnotenie Efektívnosti a Účinnosti Vydavkov Na Aktívne Politiky Trhu Práce Na Slovensku [A szlovákiai aktív munkaerő-piaci eszközök hatása és hatékonysága] Institute of Financial Policy, Bratislava.
- HECKMAN, J. J.–LALONDE, R. J.–SMITH, J. A. (1999): **The Economics and Econometrics of Active Labor Market Programs**. Megjelent: *Ashenfelter, O.–Card, D.* (szerk.): Handbook of Labor Economics. Handbook of Labor Economics, Elsevier, Vol. 3. No. 3.
- HOHMEYER, K.–WOLFF, J. (2010): **Direct job creation revisited Is it effective for welfare recipients and does it matter whether participants receive a wage?** Institute for Employment Research, IAB Discussion Paper 21.
- HUDOMIET PÉTER–KÉZDI GÁBOR (2011): Az aktív foglalkoztatáspolitikai programok nemzetközi tapasztalatai. Megjelent: *Fazekas Károly–Kézdi Gábor* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2011. MTA Közgazdaság-tudományi Intézet és Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest. 72–91. o.
- HVG (2015): Orbán: **A közmunka kiütötte a szocializmust, jöhet a teljes foglalkoztatottság**. HVG.hu, március 6.
- IMBERT, C.–PAPP, J. (2015): Labor Market Effects of Social Programs: Evidence from India's Employment Guarantee. *American Economic Journal, Applied Economics*, Vol. 7. No. 2. 233–263. o.
- IMMERVOLL, H.–SCARPETTA, S. (2012): **Activation and employment support policies in OECD countries. An overview of current approaches**, IZA Journal of Labor Policy, Vol. 1. No. 9.
- JAHODA, M. (1982): *Employment and Unemployment*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- JALAN, J.–RAVALLION, M. (1999): Income gains to the poor from workfare. Estimates for Argentina's Trabajar program. The World Bank Policy Research Working Paper, No. 2149.
- KABAI GERGELY–NÉMETH NÁNDOR (2011): Egy komplex munkaerőpiaci program megvalósulása és lokális hatásai a Dél-dunántúli régióban. Megjelent: *Fazekas Károly–Kézdi Gábor* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2011. MTA Közgazdaság-tudományi Intézet, Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 161–185. o.
- KÁLMÁN JUDIT (2012): Political economy of multi-level government financing in Hungary: analysis of political budget cycles and partisanship in municipal investment activities and central grant distribution. LAP Lambert Academic Publishing, Saarbrücken.
- KELLER JUDIT–BÓDIS LAJOS (2012): Települési önkormányzatok. Megjelent: *Fazekas Károly–Scharle Ágota* (szerk.): Nyugdíj, segély, közmunka. A magyar foglalkoztatáspolitikai két évtizede, 1990–2010. Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest, 63–76. o.
- KERTESI GÁBOR–KÉZDI GÁBOR (2009): A szegregáció az általános iskolákban. Számítások a 2006. évi országos kompetenciamérés adatain. Megjelent: *Fazekas Károly–Lovász Anna–Telegdy Álmos* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör, 2009. MTA Közgazdaság-tudományi Intézet, Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 97–117. o.
- KÉZDI GÁBOR (2011): A programok hatásvizsgálatának módszertana. Megjelent: *Fazekas–Kézdi* (2011) 54–72. o.
- KLUVE, J. (2006): The Effectiveness of European Active Labour Market Policy. IZA Discussion Paper, No. 2018.
- KLUVE, J. (2010): The Effectiveness of European Active Labor Market Programs. *Labour Economics* 17 (6): 904–18. doi:10.1016/j.labeco.2010.02.004.
- KLUVE, J.–LEHMANN, H.–SCHMIDT, C. M. (1999): **Active Labor Market Policies in Poland: Human Capital Enhancement, Stigmatization or Benefit Churning?** LICOS Discussion Paper, 8099.
- KOLTAI LUCA (2013a): **A közfoglalkoztatottak jellemzői**. Esély Labor Egyesület, Budapest.
- KOLTAI LUCA (2013b): Munkakörülmények a közfoglalkoztatásban, Esély Labor Egyesület, Budapest.
- KOLTAI LUCA (2013c): A közfoglalkoztatás szerepe válság idején az európai országokban. *Munkaügyi Szemle*, 1. sz. 27–38. o.
- KOLTAI LUCA (2014): Közfoglalkoztatási körülmények és aktivitás, Esély Labor Egyesület, Budapest.
- KOLTAI LUCA–KULINYI MÁRTON (2013): A közfoglalkoztatást szervezők értékei, Esély Labor Egyesület, Budapest.
- KÖLLŐ JÁNOS (2009): A pálya szélén. Iskolázatlan munkanélküliek a poszt szocialista országokban. Osiris, Budapest.
- KÖLLŐ JÁNOS–SCHARLE ÁGOTA (2011): A közcélú foglalkoztatás kibővülésének hatása a tartós munkanélküliségre. Megjelent: *Fazekas–Kézdi* (szerk.) (2011) 145–160. o..
- KSH (2013): **227 500 forint volt a bruttó átlagkereset**. Keresetek, 2013. január–szeptember. Gyorstájékoztató, 175. sz. 2013. november 20.
- KSH (2014): **230 700 forint volt a bruttó átlagkereset**. Keresetek, 2013. január–december. Gyorstájékoztató, 28. sz. február 21.
- KULINYI MÁRTON (szerk.) (2013): **Közfoglalkoztatási ismeretek**. Módszertani kézikönyv gyakorlati és elméleti alkalmazóknak. Esély Labor Egyesület, Budapest.
- LENDVAI NOÉMI (2008): EU integration and the transformation of post-communist welfare: traversing a 'quantum leap'? *Social Policy and Administration*, Vol. 42. No. 5. 504–523. o.
- LŐCSEI HAJNALKA (2010): A gazdasági világválság hatása a munkanélküliség területi egyenlőtlenségeire.

- Megjelent: *Fazekas Károly–Molnár György* (szerk.): *Munkaerőpiaci Tükör*, 2010. MTA Közgazdaság-tudományi Intézet, Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 126–141. o.
- MACLEAVY, J. (2008): Neoliberalising subjects. The legacy of New Labour's construction of social exclusion in local governance. *Geoforum*, Vol. 39. No. 5. 1657–1666. o.
- MACLEAVY, J. (2010): Remaking the welfare state: From safety net to trampoline. Megjelent: *Mykhnenko, V.–Birch, K.* (szerk.): *The rise and fall of neoliberalism: The collapse of an economic order?* Zed Books, London, 133–150. o.
- MARTIN, J. P. (2000): What Works among Active Labour Market Policies. Evidence from OECD Countries' Experiences. *OECD Economic Studies*, No. 30.
- MARTIN, J. P. (2014): Activation and Active Labour Market Policies in OECD Countries: Stylized Facts and Evidence on their Effectiveness, *IZA Policy Paper*, No. 84.
- MARTIN, J. P.–GRUBB, D. (2001): What works and for whom: a review of OECD countries' experiences with active labour market policies. *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 8. No. 2. 9–60. o.
- MASSEY, D. (1995): Spatial divisions of labour: social structures and the geography of production. 2. kiadás, Macmillan, London.
- MNO (2014): *Orbán: A közmunka kapu*, 2014. február 24.
- MÓD PÉTER (2013): *Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fontosabb létszámadatai 2013-ban*. Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Kutatási és Elemzési Főosztály, Budapest.
- MOLNÁR GYÖRGY–BAKÓ TAMÁS–CSERES-GERGELY ZSOMBOR–KÁLMÁN JUDIT–SZABÓ TIBOR (2014): *A munkaerőpiac peremén lévők és a költségvetés. A Költségvetési Tanács számára készített tanulmány*, MTA KRTK KTI, Budapest.
- TAJTI JÓZSEF (2011): *Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fontosabb létszámadatai 2011-ben*. Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Kutatási és Elemzési Főosztály, Budapest.
- MPIPS (2012): Annual statistics on the registered unemployed and ALMP. Table 22. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Varsó.
- MÝTNA KUREKOVÁ, L.–SALNER, A.–FARENZENOVÁ, M. (2013): *Implementation of activation works in Slovakia*. Evaluation and Recommendations for Policy Change, Final Report, Slovak Governance Institute, Bratislava.
- NGM (2013) *Hungary's National Youth Guarantee Implementation Plan*. Nemzetgazdasági Minisztérium, Economy.
- NOL (2012): *Nyolcezeren kapnak végzettséget*. Népszabadság, február 14.
- O'LEARY, C. (1998): Evaluating the Effectiveness of Active Labor Programs in Hungary. Upjohn Institute for Employment Research, Upjohn Institute Technical Reports, 98-013.
- OECD (2007): *Activating the unemployed: what countries do*. OECD Employment Outlook, 2007. OECD, Párizs, 207–242. o.
- OECD (2009): *Promoting Pro-Poor Growth: Social Protection*, OECD, Párizs, .
- OECD (2010): *Employment Outlook Moving beyond the jobs crisis*, OECD, Párizs.
- OECD (2014a): *Employment Outlook*. OECD, Párizs.
- OECD (2014b): *Society at a Glance 2014: OECD Social Indicators*. OECD Publishing.
- OURS, J. C. VAN (2000): Subsidized Jobs for Unemployed Workers in Slovakia. William Davidson Institute at the University of Michigan, William Davidson Institute Working Papers Series, 311.
- PECK, J. (2002): Political economies of scale: Fast policy, interscalar relations, and neoliberal workfare. *Economic Geography*, Vol. 78. No. 3. 331–360. o.
- PECK, J.–THEODORE, N. (2000): 'Work first': workfare and the regulation of contingent labour markets. *Cambridge Journal of Economics*, Vol. 24. No. 1. 119–138. o.
- PECK, J.–TICKELL, A. (2002): Neoliberalizing space. *Antipode*, Vol. 34. No. 3. 380–404. o.
- PETZ RAYMUND (szerk.) (2011): *Aktív munkaerő-piaci politikák komplex értékelése kutatáshoz önkormányzati felmérés készítése és értékelése*, MP 2002 Gazdaság-és Társadalomkutatási Kkt.
- POLÁNYI KÁROLY (2004): A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei. Napvilág Kiadó, Budapest.
- RAVALLION, M. (1999): Appraising Workfare. *The World Bank Research Observer*, Vol. 14. No. 1. 31–48. o.
- RAVALLION, M.–GALASSO, E.–LAZO, T.–PHILIPP, E. (2001): Do workfare participants recover quickly from retrenchment? *The World Bank Development Research Group Poverty, Policy Research Working Paper*, No. 2672.
- RAVALLION, M.–MURGAI, R.–VAN DE WALLE, D. (2013): Is Workfare Cost-Effective against Poverty in a Poor Labor-Surplus Economy? *The World Bank Policy Research Working Paper*, 6673.
- RÉZLER GYULA (1974/1938): A magyar nagyipari munkásság kialakulása 1867–1914. (Részlet.) Megjelent: *Litván György* (szerk.): *Magyar munkásszociográfiák*. Kossuth Kiadó, Budapest, 15–33. o.
- RODRIGUEZ-PLANAS, N.–BENUS, J. (2010): Evaluating Active Labor Market Programs in Romania. *Empirical Economics*, Springer, Vol. 38. No. 1. 65–84. o.
- RONCONI, L.–SANGUINETTI J.–FACHELLI OLIVA, S. (2006): *Poverty and Employability Effects of Work-*

- fare Programs in Argentina. PMMA Working Paper No. 2006-14.
- ROY, A. S.–WONG, G. (2000): Direct Job Creation Programs: Evaluation Lessons on Cost Effectiveness, Canadian Public Policy. *Analyse de Politiques*, Vol. 26. No. 2. 158–169. o.
- SCHARLE ÁGOTA (2014a): A közfoglalkoztatás mérete és költsége, *Fazekas Károly–Neumann László* (szerk.): Munkaerőpiaci tükör 2013. MTA KRTK KTI–Országos Foglalkoztatási Közhazsnú Nonprofit Kft. Budapest 61–62. o.
- SCHARLE ÁGOTA (szerk.) (2014b): Tartós munkanélküliség a visegrádi országokban: tévutak és megoldások. Budapest Intézet, Tények és javaslatok, 1. sz.
- SCHARLE ÁGOTA–BALÁS GÁBOR–CSITE ANDRÁS–NÉMETH NÁNDOR–CSERES-GERGELY ZSOMBOR–KÖLLŐ JÁNOS–VÁRADY BALÁZS (2011): A közcélú foglalkoztatás kibővülésének célzottsága, igénybevétele és hatása a tartós munkanélküliségre. Kutatási jelentés, Budapest Intézet–Hétfa Elemző Központ, augusztus 30.
- SIANESI, B. (2008): Differential effects of active labour market programs for the unemployed. *Labour Economics*, Elsevier, Vol. 15. No. 3. 370–399. o.
- SILVER, B. J. (2003): Forces of labor. Workers' movements and globalization since 1870. Cambridge University Press, Cambridge.
- SMITH, A.–STENNING, A.–ROCHOVSKÁ, A.–ŚWIĄTEK, D. (2008): The emergence of a working poor: Labour markets, neoliberalisation and diverse economies in post-socialist cities. *Antipode*, Vol. 40. No. 2. 283–311. o.
- SPEVACEK, A. M. (2009): *Effectiveness of Active Labor Market Programs*. A Review of Programs in Central and Eastern Europe and the CIS, USAID Knowledge Services Center.
- SUBBARAO, K.–DEL NINNO, C.–ANDREWS, C.–RODRÍGUEZ-ALAS, C. (2013): Public Works as a Safety Net: Design, Evidence, and Implementation. World Bank, Washington, DC.
- SZABÓ ANDREA (2013): A közfoglalkoztatás a gazdasági ciklusok kontextusában. PhD-értekezés, Debreceni Egyetem Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezésstudományok Doktori Iskola, Debrecen.
- TAJTI JÓZSEF (2011): *Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fontosabb létszámadatai 2011-ben*. Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Kutatási és Elemzési Főosztály, Budapest.
- TAJTI JÓZSEF (2012): *Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fontosabb létszámadatai 2011-ben*. Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Budapest.
- TÓTH LAURA–VARGA ÉVA–VARGA PÉTER (2011) *NESsT Country Assessment Hungary*. NESsT kézikönyv, NESsT, Budapest.
- VODOPIVEC, M. (1998): Does the Slovenian Public Work Program Increase Participants' Chances to Find a Job? *Journal of Comparative Economics*, Elsevier, Vol. 27. No. 1. 113–130. o.
- WACQUANT, L. (2013): A bizonytalanság szabályozása: Társadalmi polarizáció és a büntetés fokozódása. Megjelent: *Jelinek Csaba–Bodnár Judit–Czirfusz Márton–Gyimesi Zoltán* (szerk.): *Kritikai városkutatás*. L'Harmattan, Budapest, 345–366. o.
- WALSH, K.–KOTZEVA, M.–DOLLE, E.–DORENBOS, R. (2001): Evaluation of the net impact of active labour market programs in Bulgaria. Ministry of Labour and Social Policy of Bulgaria, Szófia.
- ZIMMERMANN, L. (2012): *Labor Market Impacts of a Large-Scale Public Works Program: Evidence from the Indian Employment Guarantee Scheme*. IZA Discussion Paper, 6858.
- ZIMMERMANN, L. (2014): *Public works programs in developing countries have the potential to reduce poverty*. IZA World of Labor, 25.
- ZONGOR GÁBOR (2013): *Az önkormányzatok mint közfoglalkoztatók – problémák és lehetőségek*. Megjelent: A munka méltósága projekt. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala AJB projektfüzetek 2013/4. 180–186. o.